

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № 354/21

Дата 10.08.21г.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Изх. № 10-00-9/²¹.....09 -08- 2021

По к. д. 173/29.06.2021 г.

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

С Т А Н О В И Щ Е

ОТ: ПРОФ. Д-Р ЯНАКИ СТОИЛОВ - МИНИСТЪР НА ПРАВОСЪДИЕТО
ПО КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 10/2021 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛ,
УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С определение на Конституционния съд от 29 юни 2021 г. съм конституиран като заинтересована страна по конституционно дело № 10 от 2021 г., образувано на 4 юни 2021 г. по искане на омбудсмана на Република България до Конституционния съд за установяване на противоконституционност на основание чл. 150, ал. 3 във връзка с чл. 149, ал. 1, т. 2, предл. първо от Конституцията на Република България (Конституцията) на чл. 234г, ал. 3 в частта „независимо чия собственост е”, чл. 242, ал. 8 в частта „и когато не е собственост на деца”, чл. 280, ал. 4 в частта „или му е предоставено доброволно” и чл. 281, ал. 3 в частта „или му е предоставено доброволно” от Наказателния кодекс (НК) (обн., ДВ, бр. 26 от 1968 г., посл. изм. бр. 9 от 2021 г.).

Вносителят на искането излага съображенията си в подкрепа на твърдените противоречия на оспорените разпоредби с чл. 17, ал. 1 и 3, чл. 56 и чл. 57 от Конституцията „в светлината на принципа на правовата държава“, прогласен в чл. 4 от Конституцията, както и с чл. 122, ал. 1 от Конституцията. В искането се поддържа, че отнемането на имущество на трети за наказателното производство лица, извън вещи, чието притежаване е принципно забранено, представлява непропорционално на защитавания обществен интерес ограничаване на частната собственост, поради което неоправдано накърнява нейната неприкосновеност, прогласена в чл. 17, ал. 3 от Конституцията. Вносителят твърди, че лицата, чието имущество подлежи на отнемане по силата на оспорените разпоредби, нямат достъп до съд във връзка с това отнемане, тъй като те не биха

могли да имат процесуално качество в нито една от фазите на наказателното производство, в рамките на което тяхното право на собственост може да бъде засегнато. Според омбудсмана отнемането на имущество на лица, чието собствено поведение не е било причина за ограничаването на правото им на собственост, противоречи на принципа за лична отговорност, без това да е оправдано от „призната от правото необходимост да се поправят причинени вреди“.

Конституционния съд на основание чл. 149, ал. 1, т. 2, пред. първо от Конституцията, във връзка с чл. 19, ал. 1 от Закона за Конституционен съд, с посоченото по-горе определение е допуснал искането на омбудсмана на Република България за разглеждане по същество.

В качеството ми на конституирана по делото страна изразявам следното становище по предмета на делото:

- По отношение на разпоредбата на чл. 234г, ал. 3 НК, която предвижда: „В случаите по ал. 1 и 2 моторното превозно средство, послужило за извършване на деянието, се отнема в полза на държавата, независимо чия собственост е, а когато липсва или е отчуждено, се присъжда неговата равностойност.“

С приетото допълнение на Наказателния кодекс, обн., ДВ бр. 108 от 2020 г., с което е създаден чл. 234г и по-специално предвиденото в ал. 3 отнемане в полза на държавата на моторното превозно средство, което е послужило за извършване на деянието, независимо чия собственост е, представлява необосновано нарушение на правото на собственост, гарантирано с чл. 17, ал. 1 и 3 от Конституцията на Република България (Конституцията) и с чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (Конвенцията).

Съгласно трайно установената практика на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) мерките за конфискация следва да са съобразени с изискванията на Конвенцията при кумулативното наличие на три условия: мярката да е взета в рамките на процедура, която е установена в закон, преследва легитимна цел и е пропорционална на целта.

В рамките на наказателното производство отнемане на собственост е възможно да бъде осъществено чрез налагане на наказанието конфискация на налично имущество по чл. 37, ал. 1, т. 3 НК, легално дефинирана в чл. 44, ал. 1 НК. Наказанието конфискация се налага само на лицата, извършили престъпления, и затова не е приложимо към оспорените текстове, засягащи собствеността на лица, които не са осъдени за извършени престъпни деяния.

В разпоредбата на чл. 53, ал. 1, букви „а“ и „б“ НК е предвидено, че независимо от наказателната отговорност, се отнемат в полза на държавата вещите, които принадлежат на виновния и са били предназначени или са послужили за извършване на умишлено престъпление, а също така и вещите принадлежащи на виновния и са били предмет на умишленото престъпление, в случаите, когато това изрично е предвидено в особената част на НК.

Оспорената разпоредба предвижда отнемане на собственост на трети на наказателното производство лица. Тези лица фактически нямат достъп до съд във връзка с това отнемане. Възможно е те да узнаят, че в наказателно производство е бил решен въпросът за отнемане на тяхна собственост едва след като бъде постановен актът на отнемането. Но дори да са в течение, че се води процес, вследствие на който тяхното право на собственост може да бъде засегнато, тези лица нямат право на участие в наказателното производство, тъй като нямат процесуални права в досъдебната фаза и не се конституират като страни в съдебната фаза по наказателни дела. По тази причина те нямат и право на жалба против съдебния акт, с който се отнема собствеността им (чл. 318 от Наказателно-процесуалния кодекс).

Когато собствеността върху моторното превозно средство принадлежи на трето лице, императивната норма в чл. 234г, ал. 3 НК, която предвижда отнемане независимо от това обстоятелство, не гарантира „справедлив баланс“ между обществения интерес и защитата на правата на собственика, който не е извършил престъплението, нито е съучаствал в извършването му. Според ЕСПЧ, когато притежания, които са били използвани неправомерно, се конфискуват, този баланс зависи от много фактори, включително от поведението на собственика. В такива

случаи националните органи са призвани да вземат предвид степента на вина или грижи на собственика на имуществото или най-малко връзката между поведението му и престъплението (Решение от 13 октомври 2015 г. по дело *Ünsped Paket Servisi San. ve tic. A.S.* срещу България).

Следователно отнемането на моторното превозно средство (МПС) собственост на добросъвестно трето лице, което не е знаело и не е могло да знае, че неговото МПС е използвано за извършване на престъпление, представлява непропорционална и нетърпима намеса, която засяга самата същност на неговото право на собственост.

Ето защо нормата на чл. 234г, ал. 3 НК в частта „независимо чия собственост е“ следва да се приеме за непропорционална на легитимната цел, която преследва, и е в противоречие с принципа за защита правото на собственост, гарантирано в член 17, ал. 1 и 3, както и с чл. 4 от Конституцията.

• По отношение на разпоредбата на чл. 242, ал. 8 НК, която предвижда „Превозното или преносното средство, послужило за превозването или пренасянето на стоките, предмет на контрабандата, се отнема в полза на държавата и когато не е собственост на дееца, освен ако стойността му явно не съответства на тежестта на престъплението.“

В разпоредбата на чл. 53, ал. 1, букви „а“ и „б“ НК е предвидено, че независимо от наказателната отговорност, се отнемат в полза на държавата вещите, които принадлежат на виновния и са били предназначени или са послужили за извършване на умишлено престъпление, а също така и вещите принадлежащи на виновния и са били предмет на умишленото престъпление, в случаите, когато това изрично е предвидено в особената част на НК.

Видно от разпоредбата за приложението на този институт е от особена важност да бъде установено по несъмнен и категоричен начин, че правото на собственост върху вещта, по отношение на която са налице останалите, предвидени в закона предпоставки, да бъде отнета в полза на държавата, принадлежи на дееца или същият е съсобственик на вещта, тъй като противното всякога ще доведе до необосновано засягане на правата и интересите на трети физически или юридически лица.

Също така в Особената част на НК са уредени разпоредби, които предвиждат отнемане в полза на държавата на средството за извършване на престъплението и като специални дерогират приложението на общата разпоредба на чл. 53, ал. 1 НК. Такива разпоредби са чл. 242, ал. 8, чл. 280, ал. 4, чл. 281 ал. 3 НК.

В свое решение по дело С-393/19 Съдът на Европейския съюз (СЕС) отбелязва (т. 51 и сл.), че член 2, параграф 1 от Рамково решение 2005/212/ПВР на Съвета от 24 февруари 2005 година относно конфискация на облаги, средства и имущество от престъпления (ОВ L 68, 2005 г., стр. 49), следва да се тълкува с оглед на съображение 3 от това рамково решение, съгласно което правата на добросъвестните трети лица трябва да се зачитат. От това следва, че по принцип разпоредбите на посоченото рамково решение се прилагат и по отношение на конфискацията на принадлежащо на трети лица имущество, като изискват по-специално правата на тези лица да бъдат защитени, когато са добросъвестни.

Въпреки че целта на разглежданата в главното производство национална правна уредба е да се възпрепятства, в общ интерес, незаконният внос на стоки в страната, тя води до значителното засягане на правата на лицата, до което води конфискацията на имущество, а именно окончателно отнемане на правото на собственост върху него на добросъвестното трето лице, което не е знаело и не е могло да знае, че имуществото му е използвано за извършване на престъпление, и подобна конфискация представлява, по отношение на преследваната цел, непропорционална и нетърпима намеса, която засяга самата същност на неговото право на собственост.

Предвид на това член 2, параграф 1 от Рамково решение 2005/212 във връзка с член 17, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз (Хартата) трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която позволява конфискация на средство, използвано за извършване на престъпление квалифицирана контрабанда, когато това средство принадлежи на трето добросъвестно лице.

Също така съдът отбелязва, че член 4 от Рамково решение 2005/212 във връзка с член 47 от Хартата предвиждат задължение за всяка държава членка да приеме необходимите мерки, за да гарантира, че засегнатите от мерките по членове 2 и 3 от него лица разполагат с ефективни правни средства за защита на правата си. Предвид общия характер на текста на член 4 от Рамково решение 2005/212 лицата, на които държавите членки трябва да гарантират ефективни правни средства за защита, са не само тези, които са признати за виновни за извършването на престъпление, но и всички други лица, засегнати от мерките, предвидени в член 2 от това рамково решение, следователно са включени и третите лица.

В това отношение съгласно член 47, първа и втора алинея от Хартата всеки, чиито права и свободи, гарантирани от правото на Съюза, са били нарушени, има право на ефективни правни средства за защита пред съд в съответствие с предвидените в този член условия, по-специално има право неговото дело да бъде гледано справедливо. По-конкретно правото на ефективни правни средства за защита означава, че трето лице, чието имущество е предмет на мярка за конфискация, трябва да може да оспори законосъобразността на тази мярка, за да си възстанови това имущество, когато отнемането не е обосновано.

С оглед на изложените по-горе съображения на втория въпрос следва да се отговори, че член 4 от Рамково решение 2005/212 във връзка с член 47 от Хартата трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която позволява в наказателно производство да се конфискува имущество, принадлежащо на лице, различно от извършителя на престъплението, без това лице да разполага с ефективни правни средства за защита.

В случая по разглежданото от СЕС дело, запитващата юрисдикция подчертава в акта за преюдициално запитване, че трето лице, чието имущество е предмет на мярка за конфискация, няма пряк достъп до правосъдие съгласно националната правна уредба, поради което не е в състояние да предяви надлежно правата си. При тези условия следва да се констатира, че в случай като разглеждания в главното производство трето лице, чието имущество е конфискувано, е лишено от правото на ефективни правни средства за защита.

Освен това Европейският съд по правата на човека приема по същество, че когато държавата е в основата на конфискацията и националната правна уредба и практика не предвиждат процедура, чрез която собственикът да може да защити правата си, тази държава не може да изпълни задължението си по Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи да въведе такава процедура, като предложи лицето, което не е било осъдено за престъплението, водещо до конфискацията, да търси възстановяване на своето имущество от трето лице (ЕСПЧ, 13 октомври 2015 г., *Unsped Paket Servisi SaN. Ve TIC. A. S. c/y България*, СЕ:ЕCHR:2015:1013JUD000350308, § 32).

С оглед на изложеното по-горе СЕС постановява, че член 4 от Рамково решение 2005/212 във връзка с член 47 от Хартата трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която позволява в наказателно производство да се конфискува имущество, принадлежащо на лице, различно от извършителя на престъплението, без това лице да разполага с ефективни правни средства за защита.

Предвид изложеното, разпоредбата на чл. 242, ал. 8 НК се явява в противоречие с чл. 17, ал. 1 и ал. 3, както и с чл. 4 от Конституцията, които изключват непропорционална и нетърпима намеса в правото на собственост, която би могла да доведе до накърняване на самата същност на правото на собственост, както и с чл. 17, § 1 и чл. 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз, които осигуряват защита на собствеността и право на защита пред съд във всички случаи на нарушени граждански права.

• По отношение на разпоредбите на чл. 280, ал. 4 от НК „В случаите на ал. 2, точка 4 превозното средство се отнема в полза на държавата, ако то е принадлежало на дееца или му е предоставено доброволно.“, както и на чл. 281, ал. 3 от НК „В случаите по ал. 2, т. 1 превозното средство се отнема в полза на държавата, ако то е принадлежало на дееца или му е предоставено доброволно“.

Разпоредбите на чл. 280, ал. 4 и чл. 281, ал. 3 НК в атакуваната им част от омбудсмана са приети от Народното събрание със Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, обн., ДВ, бр. 74 от 2015 г. във връзка с противодействието на „каналджийството“, което придоби големи размери при натиска на бежанските и мигрантските потоци към ЕС вследствие на разрастването на въоръжения конфликт и терористичната дейност в Сирия, Ирак, Йемен и Либия, което доведе до изостряне на напрежението в региона на Близкия изток и Северна Африка.

Лишаването от право на собственост на лица, които са предоставили МПС доброволно на обвиняемия, съгласно чл. 281, ал. 3 и чл. 280, ал. 4 НК, представлява намеса в правото им на собственост по смисъла на чл. 17 от Хартата и чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията.

Правната норма е изградена върху презумпцията за знание на лицето, което предоставя своето МПС и се обяснява с тесните му отношения с обвиняемия, т.е. че е посветено донякъде за какво ще се използва МПС-то. Създаването на такава презумпция е недопустимо, тъй като по този начин се прехвърля в тежест на собственика, който се превръща в едно обвинено лице да доказва отрицателния факт, че не е предоставяло транспортно средство на обвиняемия доброволно.

Създадена е правна конструкция, при която лицата, предоставили доброволно превозното средство на обвиняемия, не се привличат към наказателна отговорност, а само им се отнема правото на собственост. По този начин с разпоредбите на чл. 280, ал. 4 и чл. 281, ал. 3 НК в частта им „или му е предоставено доброволно“ се създават непредвидими правни последици спрямо всички правни субекти, които по занятие или инцидентно предоставят транспортни средства на трети лица, както и лицата, предоставили свои превозни средства за ползване на близки.

Това налага извода, че разпоредбите на чл. 281, ал. 3 и чл. 280, ал. 4 НК са в противоречие с чл. 17, ал. 1 и ал. 3 от Конституцията, които изключват непропорционална и нетърпима намеса в правото на собственост, която би могла да доведе до накърняване на самата същност на правото на собственост, както и с чл. 17 § 1 и чл. 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз, които осигуряват защита на собствеността и право на защита пред съд във всички случаи на нарушени граждански права.

В случай на обявяване на противоконституционност на посочените норми на Наказателния кодекс Народното събрание при преуреждане на тези обществени отношения следва да вземе предвид, прецизира и диференцира различните хипотези на предоставяне на моторни превозни средства с оглед съставите на съответните престъпления.

ПРОФ. Д-Р ЯНАКИ СТОИЛОВ
МИНИСТЪР НА ПРАВОСЪДИЕТО

